

BESLUT

1.
1994-12-20 222-1120-91

Delgivningskvitto

Landskap: Småland
Kommun: Kalmar
Område: Kvarnholmen
Fastighet: Landshövdingen 1

Bengt-Olof Nilsson
Tomtebyvägen 7
388 00 LJUNGBYHOLM

Byggnadsminnesförklaring

Beslut

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kapitlet 1 § kulturminneslagen fastigheten Landshövdingen 1 för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar enligt 3 kapitlet 2 § samma lag följande skydds-
föreskrifter:

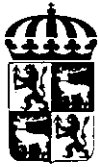
1. Byggnaderna som på bifogad karta (bilaga 1) har markerats med kryss får inte rivas, flyttas eller till det yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
2. Byggnaderna skall i samråd med Länsstyrelsen underhållas så att de inte förfaller. Detta vård- och underhållsarbete skall utföras med hänsyn till de material och den teknik med vilka byggnaderna är uppförda och på ett sådant sätt att de kulturhistoriska värdet inte minskar.
3. I huvudbyggnaden får inga åtgärder vidtagas som medför ingrepp i befintlig rumsindelning eller stomme. Ingrepp i eller ändring av äldre fast inredning såsom dörrar, fönster, lister, foder, panel, beslag, kakelugnar etc får inte göras.
4. Fastigheten får inte ytterligare bebyggas och gården ska hållas i sådant skick att byggnadernas karaktär och utseende inte förvanskas.

Historik, se bilaga 2.

Redogörelse för ärendet

Ansökan om byggnadsminnesförklaring av Landshövdingen 1 inlämnades 1972-02-18 till riksantikvarieämbetet av Kalmar läns fornminnesförening. I december 1972 och i januari 1975 tillskrevs dåvarande fastighetsägare med ett förslag till byggnadsminnesförklaring, men förslaget genomfördes aldrig då. Länsstyrelsen har nu åter aktualiserat frågan.

Byggnadsnämnden i Kalmar kommun har 1994-02-17 tillstyrkt byggnadsminnesförklaringen. 1994-12-14 inkom ett godkännande från Er.

Motivering

Byggnaden Landshövdingen 1 bildar hörnhuset i en obruten kvartersrad av stenhus alla helt eller delvis från 1600-talet. Denna grupp av borgarhus har få motsvarigheter i Sverige.

Huset är närmast kubiskt, i två våningar på en hög kryssvälvd källare. Taket är valmat med branta takfall. Portalen i röd sandsten har återhållsamma barocka former men en kartusch med årtal 1659. Framför denna fanns ursprungligen en skiftrappa.

Interiören är till vissa delar välbevarad vad gäller planlösning och fast inredning. Från 1700-talet härrör övre våningens snickerier och de tillbyggda flyglarna. På övre våningen finns också ett rum med nyrenässansinredning.

På tomten finns också ett antal gårdshus som bland annat inrymt kafferosteri, lärosal, skobutik, skrädleri, affärer och kontor.

Sammantaget visar fastigheten Landshövdingen 1 ett tidstypiskt borgarhus i sten från 1600-talet som har få motsvarigheter i Sverige och därför får anses som synnerligen märklig.

Övrigt

Länsstyrelsen lämnar råd och anvisningar i fråga om vård och underhåll av byggnaden.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § kulturminneslagen, lämna dispens från ovannämnda skyddsföreskrifter. Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäliga med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs.

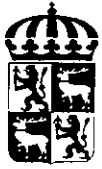
Detta beslut kan överklagas hos kammarrätten i Jönköping, bilaga 3.

K-HA

Kjell-Håkan Arnell

KL

Kerstin Lind

Bilaga

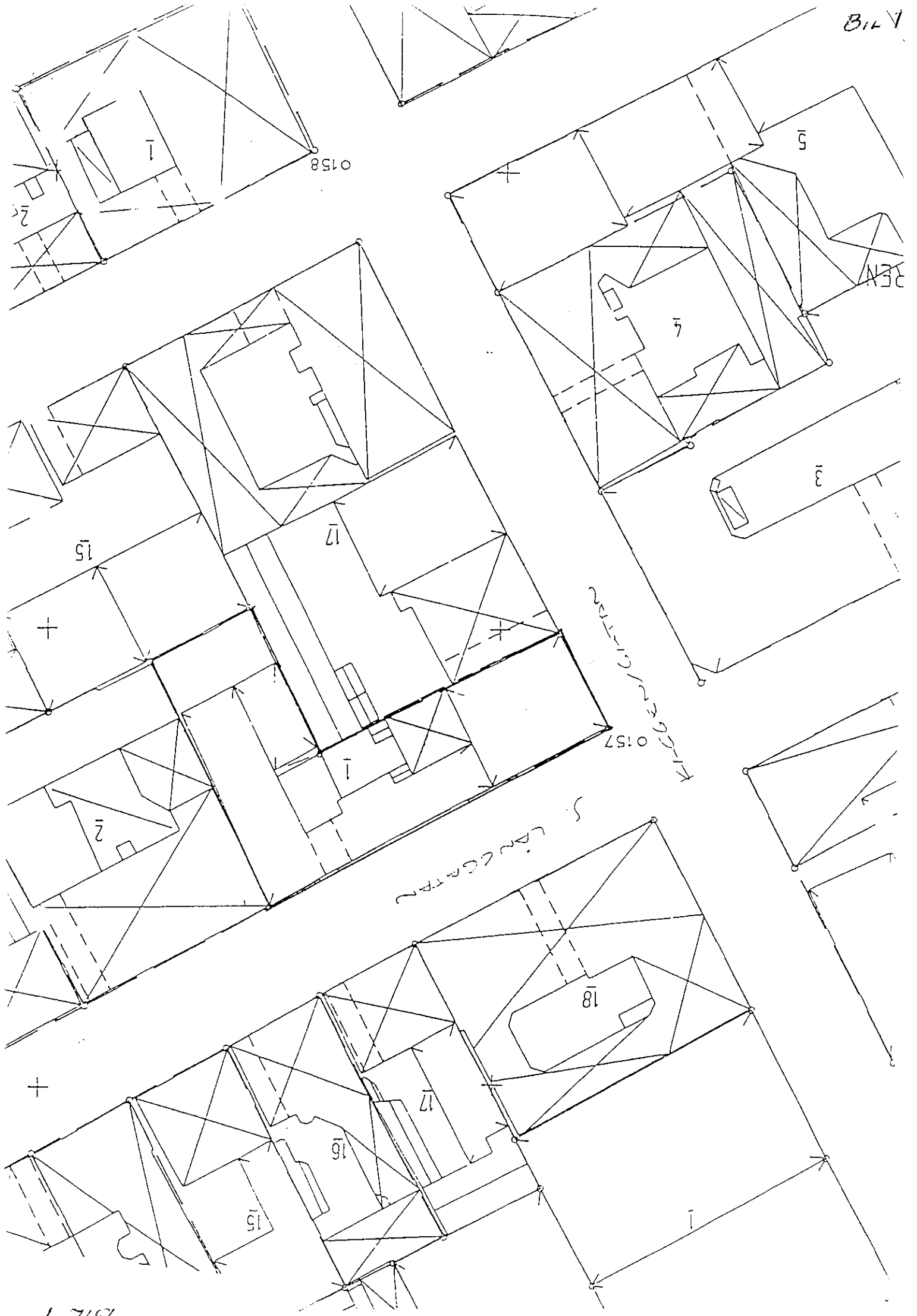
1. Karta
2. Historik
3. Hur man överklagar

Kopia

- Kulturmiljöenheten + bil 1-2
- Kalmar läns museum + bil 1-2
- Riksantikvarieämbetet, delg.kv + bil1-3
- Byggnadsnämnden i Kalmar kommun + bil 1-2
- Kulturnämnden i Kalmar kommun
- Bm-reg + bil 1-2

Laga kraftsbevis till:

- Riksantikvarieämbetet
- Inskrivningsmyndigheten
- Lantmäteriet
- Byggnadsnämnden i Kalmar kommun
- Kme
- Fastighetsregistermyndigheten

Kaggensgatans borgarhus från 1600-talet har få motsvarigheter i Sverige, (endast Stockholm kan uppvisa något liknande).

Byggnaden Landshövdingen 1 bildar hörnhuset i en obruten kvartersrad av stenhus. Alla helt eller delvis från 1600-talet.

BAKGRUND

Genom ett kungligt brev år 1647 blev Kalmars invånare informerade om stadens förflyttande till Kvarnholmen. Redan samma år drabbades den gamla staden, belägen på fastlandet innanför slottet, av en storbrand. Det skulle dröja nästa tio år innan de första husen började byggas på Kvarnholmen. Längre antogs att stadsborna var den bromsande faktorn vad det gällde viljan att flytta. Senare forskning gör dock gällande att så inte var fallet. Det skulle naturligtvis varit enklare för de dåtida kalmarborna att omedelbart efter branden kunna bebygga Kvarnholmen. Detta tilläts inte eftersom planläggningen inte var klar. Främst var det stadsplanens antagande som fördröjdes.

LANDSHÖVDINGEN 1

År 1659 stod Carl Jönsson och hans hustru Catharina Gersdotter von Glaens borgarhus i sten färdigt, ett av de första stenhusen på Kvarnholmen.

Huset är i det närmaste kubiskt. På en hög källare med slagna kryssvalv ligger två våningsplan med fem fönsteraxlar mot vardera gatufasad. Mot Södra Långgatan är entreportalerna belägen. Det valmade taket med branta takfall bidrar till byggnadens karaktär av karolinskt borgarhus.

HUVUDENTRENS STENPORTAL

Till portalen har röd ölandskalksten använts. Dess barocka former är återhållsamma. Pilastrarnas knappa språng över väggplanet gör att de mera format sig till en slags ram kring öppningen med mycket ringa skuggverkan, ett dekorativt ytinslag. Denna för-tunning av de arkitektoniska stilelementen är också igenkännbar i samtida holländska portalarrangemang. Husets portal visar dock klart byggherrens position i staden och dessutom den betydelse Kalmar förväntades att spela i stormaktstidens Sverige.

Framför portalen fanns ursprungligen en s k fritrappa. Dessa i Kalmar så vanliga trappor försvann på 1880-talet då de ansågs försvåra framkomligheten på trottoarerna. Trappan lades då in i portnischen. Portalen kröns av en kartusch med initialerna CIS-KvG (Carl Jönsson - Katarina von Glaen) samt årtalet 1659. Denna stenportal är ett utmärkt exempel på hur högtstående konstnärliga och hantverksmässiga kvaliteter kan uppnås genom en kombination av lokala material, yrkesskickliga hantverkare och en välbeställd uppdragsgivare.

INTERIÖREN

Byggnadens planform bestämdes ytterst av tomtstorleken och husets tänkta proportioner. Under 1700-talet inköptes granntomten på Södra Långgatan. Dessa två tomter tillsammans bildar idag Landshövdingen 1. Den ursprungliga tomten utnyttjades genom att husets kortsida upptog hela tomtbredden mot Kaggensgatan. Planen upplevs exteriört som kvadratisk men huvudfasaden mot Södra Långgatan är ca 2 m bredare. Anledningen till att man utifrån inte tänker på skillnaden är att båda fasaderna har vardera fem fönsteraxlar jämt fördelade på respektive fasad. Resterande tomtbit utefter Södra Långgatan användes till gårdsbebyggelse.

Innanför entreporten återfinns förstugan som delar bottenvåningens plan i två hälfter. Förstugan är bevarad i äldre skick och är täckt av grå kalkstensplattor. Bottenvåningens ursprungliga plan visar förstuga i mitten med trappa till andra våningen innerst samt med en mot gården gränsande korridor i vinkel. På ömse sidor om förstugan två rum, varav en sal i gatuhörnet samt kök i hörnrummet mot gården.

Det intressanta med bottenvåningens planform är förstugans axialitet. De karolinska herresätena som byggdes på landsbygden försågs vid denna tid ofta med den franska sk sexdelade planen. Byggnaden Landshövdingen 1 har inga spår av denna för tiden så moderna planform. I stället är huset ett utmärkt exempel på hur en äldre rumsplan dröjde sig kvar i städerna. Trots att flera rum i bottenvåningen förvanskats vid inredande av butiken kan man tack vare den välbevarade förstugan skapa sig en bra uppfattning om en äldre rumsplan som fortfarande på 1600-talet kom att dröja sig kvar i städerna.

Den ursprungliga planformen på den övre våningen är knapphändigt beskriven i källor och litteratur, men troligen överensstämmer den i huvudsak med dagens utseende. Huset har ursprungligen av allt att döma varit ett enfamiljshus med köket i bottenvåningens hörnrum mot gården. På 1730-talet tillbyggdes två flyglar mot gården, i den inre inreddes då ett kök där det ligger än idag, om än helt ombyggt. En hypotes är att man vid denna tid byggde om bottenvåningen för butiksverksamhet, bland annat med en ny entre mot Kaggensgatan. Detta kan även ha skett senare t ex när Gustaf Korsseman inrättade apotek i byggnaden. (Apoteket var kvar i byggnaden till 1839, än idag benämns det "gamla apoteket").

Interiören är välbevarad vad gäller planlösning och fast inredning.

På den övre våningen finns spår efter många olika perioder. Planen är alltså troligen den ursprungliga från 1600-talet, likaså kan fönsternischerna mot gården vara det. 1700-talet har främst lämnat spår i våningens snickerier och de nämnda tillbyggda flyglarna. Vid en renovering på 40- eller 50-talet (troligen 1947) upptäcktes rester av väggmålningar i två rum. I hörnrummet mot gatorna återfinns dessa rums målningar kopierade, stilen tyder på att de härrör från sent 1700-tal. Vilket det andra rummet är där målningar återfanns är okänt. Det bör påpekas att det andra rummet mot Kaggensgatan har någon typ av fiberplatta på

väggarna, dessa kan vara uppsatta för att skydda eventuella underliggande målningar.

I det tredje stora rummet, mot Södra Långgatan, återfinns en nyrenässansinredning med bl a höga paneler och en kakelugn. Denna inredning torde vara från 1800-talets andra hälft. Målningarna ovan panelerna med motiv från Kalmar utfördes troligen vid renoveringen 1947.

1900-talets ombyggnader och förändringar har främst berört köket, nya ytskickt och inredandet av vinden. Det första rummet på vinden inreddes 1912, det är oklart om det har varit ett separat vindsrum eller om det har hört till lägenheten en trappa ned. Troligen kan detta rum ses som en effekt av bostadsbristen vid 1900-talets början och att det först senare (1947) har införlivats med en stora lägenheten. Flera smärre förändringar har skett som ej tagits upp här men som kan studeras i framförallt ritningsmaterialet.

GÅRDSBEBYGGGELSEN - KORT SAMMANFATTNING

Stenhuset från 1600-talet upptar ca hälften av den ursprungliga tomten. På den resterande delen fanns det ursprungligen enklare gårdsbebyggelse. På 1730-talet tillbyggdes två flyglar på denna del, en kortare mot gatan och en något längre köksflygel mot gården. Efter branden 1765 slogs tomten ihop med granntomten. I samband med detta fick gårdsbebyggelsen i huvudsak det utseende den har idag. Ett flertal om- och tillbyggnader under 1900-talet har, mot framförallt gården, givit denna ett splittrat intryck. Vissa tillägg är diskutabla. Interiört har byggnaderna förändrats ett flertal gånger. Exempel på verksamheter i gårdsbebyggelsen: Kafferosteri, lärosalar, skobutik, skråreri, affärer och kontor.

LÄNSSTYRELSEN
KALMAR LÄN
Åsa Sandström

UNDERRÄTTELSE

1993-12-06

221-1120-91

Delgivningskvitto

Landskap: Småland
Kommun: Kalmar
Församling: Kalmar
Fastighet: Landshövdingen 1

Bengt-Olof Nilsson
Tomtebyvägen 7
388 00 LJUNGBYHOLM

Förslag till byggnadsminnesförklaring av fastigheten Landshövdingen 1, Kalmar församling, Kalmar kommun

- ./.
- Fråga om byggnadsminnesförklaring av byggnaderna på rubricerad fastighet väcktes 1972-02-18 i en skrivelse till Riksantikvarieämbetet från Kalmar läns fornminnesförening. I december 1972 och senare i januari 1975 tillskrevs den dåvarande ägaren av Landshövdingen 1, med ett förslag till byggnadsminnesförklaring, (bilaga 1), men förslaget genomfördes aldrig då. Länsstyrelsen vill nu åter aktualisera frågan om en byggnadsminnesförklaring av fastigheten.
- ./.
- HISTORIK, se bilaga 2.

Sammanfattning:

Byggnaden Landshövdingen 1 bildar hörnhuset i en obruten kvartersrad av stenhus, alla helt eller delvis från 1600-talet. Denna grupp av borgarhus har få motsvarigheter i Sverige.

Huset är närmast kubiskt, i två våningar på en hög kryssvälvd källare. Taket är valmat med branta takfall. Portalen i röd sandsten har återhållsamma barocka former med en kartusch med årtalet 1659. Framför denna fanns ursprungligen en s k fritrappa.

Interiören är till vissa delar välbevarad vad gäller planlösning och fast inredning. Från 1700-talet härrör övre våningens snickerier och de tillbyggda flyglarna. På övre våningen finns också ett rum med nyrenässansinredning.

På tomten finns också ett antal gårdshus som bland annat inrymt kafferosteri, lärosalar, skobutik, skrädderi, affärer och kontor.

Med anledning av vad som framkommit i ärendet överväger länsstyrelsen att förklara byggnaderna på fastigheten Landshövdingen 1 för byggnadsminne. Följande skyddsföreskrifter, vilka inte anses försvåra nuvarande användning av byggnaderna, kan i så fall bli aktuella:

- ./.
1. Byggnaderna som på bifogad karta (bilaga 3) har markerats med kryss får inte rivas, flyttas eller till det yttre byggas om eller på annat sätt förändras.

2. Byggnaderna skall i samråd med länsstyrelsen underhållas så att de inte förfaller. Detta vård- och underhållsarbete skall utföras med hänsyn till de material och den teknik med vilka byggnaderna är uppförda och på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
3. I huvudbyggnaden får inga åtgärder vidtagas som medför ingrepp i befintlig rumsindelning eller stomme. Ingrepp i eller ändring av äldre fast inredning, såsom dörrar, fönster, lister, foder, panel, beslag, kakelugnar etc får inte göras.
4. Fastigheten får inte ytterligare bebyggas och gården ska hållas i sådant skick att byggnadernas karaktär och utseende inte förvanskas.

Länsstyrelsen lämnar råd och anvisningar i fråga om underhåll av byggnaden.

Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § kulturminneslagen, lämna dispens från ovannämnda skyddsföreskrifter. Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäliga med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs.

Innan länsstyrelsen fattar beslut i ärendet har Ni tillfälle att inom två månader från den dag Ni fick del av denna underrättelse lämna synpunkter på förslaget till skyddsföreskrifter. Ni ska därvid anmäla om Ni anser att pågående användning av fastigheten så avsevärt skulle försvåras om förslaget fastställes att Ni bör ha rätt till ersättning. Enligt länsstyrelsen är dock inte föreskrifterna av sådan beskaffenhet att de kan grunda rätt till ersättning om det överklagas. tillfälle att inom två månader lämna synpunkter på förslaget till skyddsföreskrifter.

./.

En kopia av 3 kap kulturminneslagen bifogas, bilaga 4.

Kjell-Håkan Arnell
Kjell-Håkan Arnell

Bilagor

1. PM, K-H Arnell 1991-01-31
2. PM, historik, Ö Molander & R Edlund jan 1991
3. Karta
4. Kopia av 3 kap kulturminneslagen

Kopia

Kulturmiljöenheten

Kalmar läns museum

Riksantikvarieämbetet, byggnadavdelningen

Landskap: Småland
Kommun: Kalmar
Församling: Kalmar
Fastighet: Landshövdingen 1

Byggnadsnämnden i Kalmar kommun
Box 611
391 26 KALMAR

Förslag till byggnadsminnesförklaring av fastigheten Landshövdingen 1, Kalmar församling, Kalmar kommun

Fråga om byggnadsminnesförklaring av byggnaderna på rubricerad fastighet väcktes 1972-02-18 i en skrivelse till Riksantikvarieämbetet från Kalmar läns fornminnesförening. I december 1972 och senare i januari 1975 tillskrevs den dåvarande ägaren av Landshövdingen 1, med ett förslag till byggnadsminnesförklaring, ./., (bilaga 1), men förslaget genomfördes aldrig då. Länsstyrelsen vill nu åter aktualisera frågan om en byggnadsminnesförklaring av fastigheten.

./. HISTORIK, se bilaga 2.

Sammanfattning:

Byggnaden Landshövdingen 1 bildar hörnhuset i en obruten kvartersrad av stenhus, alla helt eller delvis från 1600-talet. Denna grupp av borgarhus har få motsvarigheter i Sverige.

Huset är närmast kubiskt, i två våningar på en hög kryssvälvd källare. Taket är valmat med branta takfall. Portalen i röd sandsten har återhållsamma barocka former med en kartusch med årtalet 1659. Framför denna fanns ursprungligen en s k fritrappa.

Interiören är till vissa delar välbevarad vad gäller planlösning och fast inredning. Från 1700-talet härrör övre våningens snickerier och de tillbyggda flyglarna. På övre våningen finns också ett rum med nyrenässansinredning.

På tomten finns också ett antal gårdshus som bland annat inrymt kafferosteri, lärosalar, skobutik, skrädveri, affärer och kontor.

Med anledning av vad som framkommit i ärendet överväger länsstyrelsen att förklara byggnaderna på fastigheten Landshövdingen 1 för byggnadsminne. Följande skyddsföreskrifter, vilka inte anses försvåra nuvarande användning av byggnaderna, kan i så fall bli aktuella:

./. 1. Byggnaderna som på bifogad karta (bilaga 3) har markerats med kryss får inte rivas, flyttas eller till det yttre byggas om eller på annat sätt förändras.

LÄNSSTYRELSEN
KALMAR LÄN

UNDERRÄTTELSE

1993-11-25

221-1120-91

2. Byggnaderna skall i samråd med länsstyrelsen underhållas så att de inte förfaller. Detta vård- och underhållsarbete skall utföras med hänsyn till de material och den teknik med vilka byggnaderna är uppförda och på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
3. I huvudbyggnaden får inga åtgärder vidtagas som medför ingrepp i befintlig rumsindelning eller stomme. Ingrepp i eller ändring av äldre fast inredning, såsom dörrar, fönster, lister, foder, panel, beslag, kakelugnar etc får inte göras.
4. Fastigheten får inte ytterligare bebyggas och gården ska hållas i sådant skick att byggnadernas karaktär och utseende inte förvanskas.

Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § kulturminneslagen, lämna dispens från ovannämnda skyddsföreskrifter. Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäliga med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs.

Innan länsstyrelsen fattar beslut i ärendet har byggnadsnämnden tillfälle att inom två månader lämna synpunkter på förslaget till skyddsföreskrifter.

./.. En kopia av 3 kap kulturminneslagen bifogas, bilaga 4.

Kjell-Håkan Arnell
Kjell-Håkan Arnell

Bilagor

1. PM, K-H Arnell 1991-01-31
2. PM, historik, Ö Molander & R Edlund jan 1991
3. Karta
4. Kopia av 3 kap kulturminneslagen

Kopia

Kulturmiljöenheten

Kalmar läns museum

Riksantikvarieämbetet, byggnadavdelningen

LÄNSSTYRELSEN
KALMAR LÄN

391 86 KALMAR
K-H Arnell/BE

PM

1991-01-31

221-1120-91

Väckt fråga om byggnadsminnesförklaring av byggnaderna på fastigheten Landshövdingen 1, Kvarnholmen, Kalmar

- ./. Kalmar läns fornminnesförening anhöll i en skrivelse till riksantikvarieämbetet 1972-02-18 att ämbetet skulle utreda frågan om byggnadsminnesförklaring av vissa fastigheter på Kvarnholmen. Man beslöt att i en första etapp ta upp 17 kommunalt ägda fastigheter för byggnadsminnesförklaring.
- ./. I december 1972 och senare i januari 1975 tillskrevs ägarna till ett antal enskilt ägda fastigheter, bl a dåvarande ägaren till fastigheten kv Landshövdingen nr 1, med förslag om byggnadsminnesförklaring. Skyddsföreskrifterna föreslogs bli följande:
1. De byggnader som på den till dessa föreskrifter hörande kartan har markerats dels med röd snedstreckning, dels med röd begränsningslinje må ej utan riksantikvariens samtycke rivas eller till sitt yttre ombyggas eller på annat sätt förändras.
 2. Arbeten i det inre av den på den till dessa föreskrifter hörande kartan med röd snedstreckning betecknade byggnader, som medför förändring av befintlig rumsindelning eller ingrepp i äldre fast inredning skall utföras i samråd med riksantikvarien.
 3. Fastigheten kv Landshövdingen nr 1 må ej utan riksantikvariens samtycke ytterligare bebyggas eller bli föremål för annan väsentlig förändring.
 4. De i punkterna 1-2 nämnda byggnaderna skall ägnas för deras framtida bestånd erforderligt löpande underhåll.

Fråga om byggnadsminnesförklaring får således anses väckt även om ärendet inte fullföljdes och anmälan aldrig gjordes till inskrivningsmyndigheten.

Kjell-Håkan Arnell
Kjell-Håkan Arnell

Bilaga

Skrivelse från Kalmar läns fornminnesförening 1972-12-06
Skrivelse från riksantikvarieämbetet 1975-01-10

Kopia
Kalmar läns museum

Kulturmiljöenheten
Riksantikvarieämbetet

Kaggensgatans borgarhus från 1600-talet har få motsvarigheter i Sverige, (endast Stockholm kan uppvisa något liknande).

Byggnaden Landshövdingen 1 bildar hörnhuset i en obruten kvar-
tersrad av stenhus. Alla helt eller delvis från 1600-talet.

BAKGRUND

Genom ett kungligt brev år 1647 blev Kalmars invånare informerade om stadens förflyttande till Kvarnholmen. Redan samma år drabbades den gamla staden, belägen på fastlandet innanför slottet, av en storbrand. Det skulle dröja nästa tio år innan de första husen började byggas på Kvarnholmen. Längre antogs att stadsborna var den bromsande faktorn vad det gällde viljan att flytta. Senare forskning gör dock gällande att så inte var fallet. Det skulle naturligtvis varit enklare för de dåtida kalmarborna att omedelbart efter branden kunna bebygga Kvarnholmen. Detta tilläts inte eftersom planläggningen inte var klar. Främst var det stadsplanens antagande som fördröjdes.

LANDSHÖVDINGEN 1

År 1659 stod Carl Jönsson och hans hustru Catharina Gersdotter von Glaens borgarhus i sten färdigt, ett av de första stenhusen på Kvarnholmen.

Huset är i det närmaste kubiskt. På en hög källare med slagna kryssvalv ligger två våningsplan med fem fönsteraxlar mot vardera gatufasad. Mot Södra Långgatan är entreportalen belägen. Det valmade taket med branta takfall bidrar till byggnadens karaktär av karolinskt borgarhus.

HUVUDENTRENS STENPORTAL

Till portalen har röd ölandskalksten använts. Dess barocka former är återhållsamma. Pilastrarnas knappa språng över väggplanet gör att de mera format sig till en slags ram kring öppningen med mycket ringa skuggverkan, ett dekorativt ytinslag. Denna för-
tunning av de arkitektoniska stilelementen är också igenkännbar i samtida holländska portalarrangemang. Husets portal visar dock klart byggherrens position i staden och dessutom den betydelse Kalmar förväntades att spela i stormaktstidens Sverige.

Framför portalen fanns ursprungligen en s k fritrappa. Dessa i Kalmar så vanliga trappor försvann på 1880-talet då de ansågs försvåra framkomligheten på trottoarerna. Trappan lades då in i portnischen. Portalen kröns av en kartusch med initialerna CIS-KVG (Carl Jönsson - Katarina von Glaen) samt årtalet 1659. Denna stenportal är ett utmärkt exempel på hur högtstående konstnärliga och hantverksmässiga kvaliteter kan uppnås genom en kombination av lokala material, yrkesskickliga hantverkare och en välbeställd uppdragsgivare.

INTERIÖREN

Byggnadens planform bestämdes ytterst av tomtstorleken och husets tänkta proportioner. Under 1700-talet inköptes granntomten på Södra Långgatan. Dessa två tomter tillsammans bildar idag Landshövdingen 1. Den ursprungliga tomten utnyttjades genom att husets kortsida upptog hela tomtbredden mot Kaggensgatan. Planen upplevs exteriört som kvadratisk men huvudfasaden mot Södra Långgatan är ca 2 m bredare. Anledningen till att man utifrån inte tänker på skillnaden är att båda fasaderna har vardera fem fönsteraxlar jämt fördelade på respektive fasad. Resterande tomtbit utefter Södra Långgatan användes till gårdsbebyggelse.

Innanför entreporten återfinns förstugan som delar bottenvåningens plan i två hälfter. Förstugan är bevarad i äldre skick och är täckt av grå kalkstensplattor. Bottenvåningens ursprungliga plan visar förstuga i mitten med trappa till andra våningen innerst samt med en mot gården gränsande korridor i vinkel. På ömse sidor om förstugan två rum, varav en sal i gatuhörnet samt kök i hörnrummet mot gården.

Det intressanta med bottenvåningens planform är förstugans axialitet. De karolinska herresäterna som byggdes på landsbygden försågs vid denna tid ofta med den franska s k sexdelade planen. Byggnaden Landshövdingen 1 har inga spår av denna för tiden så moderna planform. I stället är huset ett utmärkt exempel på hur en äldre rumsplan dröjde sig kvar i städerna. Trots att flera rum i bottenvåningen förvanskats vid inredande av butiken kan man tack vare den välbevarade förstugan skapa sig en bra uppfattning om en äldre rumsplan som fortfarande på 1600-talet kom att dröja sig kvar i städerna.

Den ursprungliga planformen på den övre våningen är knapphändigt beskriven i källor och litteratur, men troligen överensstämmer den i huvudsak med dagens utseende. Huset har ursprungligen av allt att döma varit ett enfamiljshus med köket i bottenvåningens hörnrum mot gården. På 1730-talet tillbyggdes två flyglar mot gården, i den inre inreddes då ett kök där det ligger än idag, om än helt ombyggt. En hypotes är att man vid denna tid byggde om bottenvåningen för butiksverksamhet, bland annat med en ny entre mot Kaggensgatan. Detta kan även ha skett senare t ex när Gustaf Korsseman inrättade apotek i byggnaden. (Apoteket var kvar i byggnaden till 1839, än idag benämns det "gamla apoteket").

Interiören är välbevarad vad gäller planlösning och fast inredning.

På den övre våningen finns spår efter många olika perioder. Planen är alltså troligen den ursprungliga från 1600-talet, likaså kan fönsternischerna mot gården vara det. 1700-talet har främst lämnat spår i våningens snickerier och de nämnda tillbyggda flyglarna. Vid en renovering på 40- eller 50-talet (troligen 1947) upptäcktes rester av väggmålningar i två rum. I hörnrummet mot gatorna återfinns dessa rums målningar kopierade, stilen tyder på att de härrör från sent 1700-tal. Vilket det andra rummet är där målningar återfanns är okänt. Det bör påpekas att det andra rummet mot Kaggensgatan har någon typ av fiberplatta på

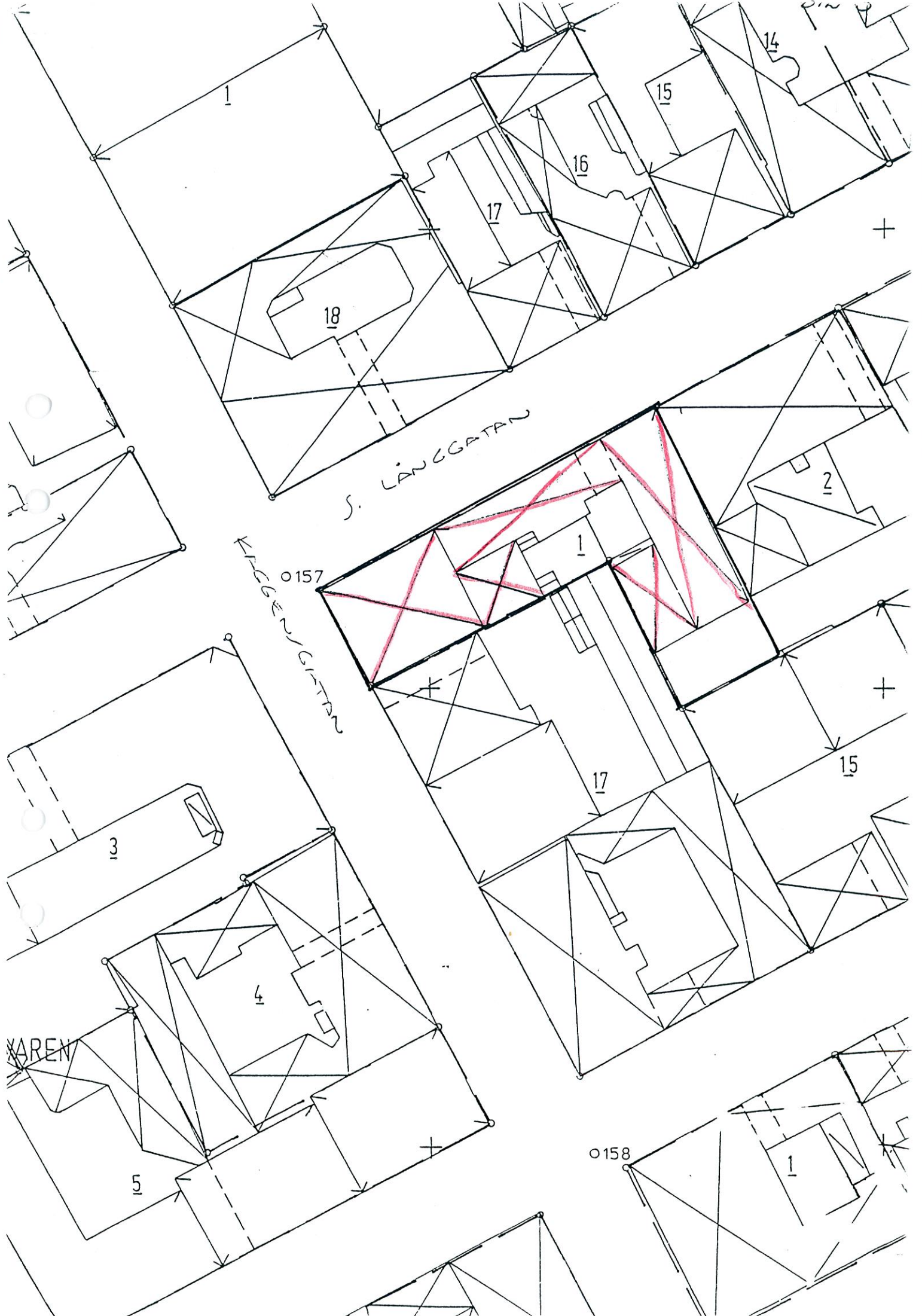
väggarna, dessa kan vara uppsatta för att skydda eventuella underliggande målningar.

I det tredje stora rummet, mot Södra Långgatan, återfinns en nyrenässansinredning med bl a höga paneler och en kakelugn. Denna inredning torde vara från 1800-talets andra hälft. Målningarna ovan panelerna med motiv från Kalmar utfördes troligen vid renoveringen 1947.

1900-talets ombyggnader och förändringar har främst berört köket, nya ytskickt och inredandet av vinden. Det första rummet på vinden inreddes 1912, det är oklart om det har varit ett separat vindsrum eller om det har hört till lägenheten en trappa ned. Troligen kan detta rum ses som en effekt av bostadsbristen vid 1900-talets början och att det först senare (1947) har införlivats med en stora lägenheten. Flera smärre förändringar har skett som ej tagits upp här men som kan studeras i framförallt ritningsmaterialet.

GÅRDSBEBYGGGELSEN - KORT SAMMANFATTNING

Stenhuset från 1600-talet upptar ca hälften av den ursprungliga tomten. På den resterande delen fanns det ursprungligen enklare gårdsbebyggelse. På 1730-talet tillbyggdes två flyglar på denna del, en kortare mot gatan och en något längre köksflygel mot gården. Efter branden 1765 slogs tomten ihop med granntomten. I samband med detta fick gårdsbebyggelsen i huvudsak det utseende den har idag. Ett flertal om- och tillbyggnader under 1900-talet har, mot framförallt gården, givit denna ett splittrat intryck. Vissa tillägg är diskutabla. Interiört har byggnaderna förändrats ett flertal gånger. Exempel på verksamheter i gårdsbebyggelsen: Kafferosteri, lärosalar, skobutik, skrädderi, affärer och kontor.

Herr Hilmer Olsen, Kålar skotticheleg
Lånepaten 16-18
01 00 KILKAR

**Ans. byggnadsminnesförklaring av vissa hus på Kvarnholmen,
KILKAR.**

Kålar lags förhållningsförening anhöll i skrivelse till Riksantikvarieämbetet 1972, 1973 att arbetet skulle utredas för en byggnadsminnesförklaring av vissa fastigheter på Kvarnholmen. Saken har varit förvarande i ett bevarad den Kulturmärkesrådets ämne. För att tillgodose miljö på Kvarnholmen, vilken har varit en av de mest intressanta förhållningarna i byggnadsminnesförklaringen, har det varit nödvändigt att utreda omständigheterna till denna. Utredningen har varit omfattande och omfattar den under de senaste åren utbyggda Kvarnholmen (Kvarnholmen) nordvästra del.

Vid överläggning i Kålar den 20 september 1975 med representanter för Riksantikvarieämbetet, Kålar kommun och landsantikvarien beslutades att i en första omgång utreda upp 17 fastigheter tillhörande kommunen för byggnadsminnesförklaring.

Om Riksantikvarieämbetet utredde och landsantikvarien de preliminära utredningarna och i en andra stapp av arbetet undersöker nu landsantikvarien de enskilda fastighetsägarnas vilja att låta byggnadsminnesförklara de föreslagna byggnaderna.

Den fastighet i kv. Landshövdingen nr 1 är upptagen på listan över hus föreslagna för byggnadsminnesförklaring. Eftersom den ej blivit inventerad för detta ändamål kan endast ett preliminärt utkast till byggnadsminnesförklaring göras för att ge en uppfattning om vad skyddsåtgärderna skulle innebära för hus av motsvarande typ, som är i kommunens ägo, har följande utkast utformats som följer:

1. Byggnaden må ej utan Riksantikvariens samtycke rivas eller till sitt yttre ombyggnas eller på annat sätt förändras.
2. Arbeten i byggnadens inre som medför ingrepp i befintlig rumsinredning eller i äldre fast inredning skall utföras i samråd med Riksantikvarien eller av Riksantikvarien förordnad kulturhistorisk kontrollant.
3. Byggnaden skall ägnas för dess framtida bestånd erforderligt löpande underhåll.

Landsantikvarien anhåller om att så snart möjligt
få taga upp förhandlingar i detta ärende med Sder.

H. Petersson

t.f. landsantikvarie

Kopia till landsantikvarieämbetet, Stockholm
Kopia till byggnadsnämnden i Söder

4. De i punkterna 1-2 nämnda byggnaderna skall ägnas för deras framtida bestånd erforderligt löpande underhåll.

Ämbetet får anhålla om meddelande så snart ske kan huruvida Ni har något att erinra mot en byggnadsminnesförklaring sent om Ni, därest så icke är fallet, accepterar att skyddsöreskrifterna formuleras i onlighet med här redovisat förslag. Givetvis står såväl ämbetet som landsantikvarien i Kalmar till tjänst med ytterligare upplysningar om syftet med och följderna av en byggnadsminnesförklaring. Ett exemplar av skriften "Kulturminnesvården i gällande lagstiftning", där byggnadsminneslagen återfinns s 45 ff, bifogas för kännedom.

./.

För riksantikvarieämbetet

Åke Nisbeth

R Axel Unerbäck
1:e antikvarie

7/2

Hilmer Olsson

Besök om byggnadsminnesförklaring av
ks. Landstörvingen 1.

Trick upplysning om de skonomiska
villkor som gäller för byggnads-
minnes och vilka krav på under-
håll som ställs. Vill ej byggnadsminnes-
förklara om ej man får pengar till
fasadrenovering. Gaz har rekommenderat
monom att kontakta Ake Nisbeth för att
fråga om bidrag för huset och
sagt att det står monom fritt att
acceptera eller avslå frågan om
den förklaring.

Monica Olsson